

Äspinge

Från sockenstämma till kyrkofullmäktige.

av Nils Jönsson, Gammalstorp

Redan i Lunds stift Landebog från 1569 anges att Espinge och Fulltofta församlingar voro förenade till ett pastorat med Fulltofta som moderförsamling. När Ivar Krabbe till Jordberga år 1649 blev ägare till Fulltofta säteri genom köp från Kronan omnämndes redan då att ägaren av Fulltofta säteri innehaft "kallsrätten". Rätten att tillsätta präst i pastoratet. Ett kungl. brev av den 17/8 1736 fastslog att annexförsamlingen Espinge borde anses som regal, så att det tillkommer varannan gång K.m:t och varannan gång patronatsrättsinnehavaren att tillsätta kyrkoherde i pastoratet. Patronatsrätten avskaffades helt fr.o.m. 1922 års ingång. Sista gången ägaren av Fulltofta tillsatte präst i pastoratet var den 23/9 1919 då dåvarande regementspastorn Emil Lundblad i Ystad kallades till kyrkoherde i pastoratet.

Församlingens namn var senare Ö. Espinge ända fram till år 1927 då det å högre ort bestämdes att församlingens namn skulle vara enbart Äspinge.

Bland de kyrkoarkivalén som förvaras å landsarkivet i Lund och som berör Äspinge finns en födelsebok som börjar redan 1655. Vigsel- och dödboken börja åren 1665-66 och husförhörslängderna 1819.

Sockennamnet skrevs år 1289 Aespinge och har kommit från trädslagsnamnet asp.

Kyrkan med undantag av tornet är uppförd under 1200-talet i romansk stil med intressanta valvmålningar av tidig renässanskaraktär från 1500 talets mitt, framtagna vid senaste restaureringen år 1952. Kyrkans valv tillkommo under 1400. Kyrkans torn uppfördes 1866 tidigare fanns en klockstapel i gamla kyrkogårdens nordöstra hörn. Före den kyrkorestaurering som ägde rum 1866 var det tal om att riva kyrkans sakristia och kor och istället göra en tillbyggnad av kyrkan mot öster. Kyrkan var för liten. Orsaken var församlingens befolkningstillväxt. Dessbättre kom detta förslag aldrig till utförande. Istället uppfördes kyrkans läktare och predikstolen flyttades tillbaka och placerades i en nich i kyrkans valvbåge. De båda vapenhusen norr och söder om kyrkan revs. Den norra ingången var kvinnornas och den södra var männens ingång. Med dessa omändringar fick man bättre utrymme i kyrkan. Vid restaureringen 1952 blev dessa båda ingångar tydligt markerade. Vid ovannämnda restaurering sänktes golvet i kyrkans långskepp till samma nivå som det ursprungliga tegelgolvet. Kyrkan erhöll ny sluten bänkinredning samt nya fönster av trä, bådaderna tillverkade av Äspinge Snickerifabrik. Byggnadsarbetet i övrigt utfördes av byggmästare John Persson i S. Rörum och målningsarbetet av målaremästare Karl Fors i Linderöd. Kyrkan försågs med el-ljus och elvärme ett vilkor för att valvmålningarna skulle få framtagas. Valvmålningarna i kyrkan har framtagits dels av konservator C.A. Svensson i Göteborg och dels (sista etappen) över läktaren av konservator Våga Lindell-Andersson, Kristianstad. Kontrollant betr. valvmålningar var professor Eric Cinthio, Lund och förarbeterna i övrigt dåvarande domkyrkoarkitekten Eiler Graebe, Lund. Kyrkans äldste inventarium är dopfunten från 1200 talet. Altaruppsatsen är från 1746 och är en av de många som utförts av den skånske provinsialbildhuggaren Johan Ullberg, Finja tidigare gästgivare i Hurva. I en sockenbeskrivning från 1747 berättar dåvarande kyrkoherden Gustaf Stråhlenhielm följande om altartavlan: Altartavlan är ny uti tvenne felt, det nedersta blått. Nattvarden uti bilder med den brinnande ljusstaken förgyllt uti fältet. På hvardera sidan tvenne sinnebilder som representera till höger Tron, Hoppet och Kärleken, till vänster En bok och en palmkvist. Övre fältet Rött beskrives korsfästelsen i bild. Tvenne änglar med spjutet och svampen uti händerna, lövverket av guld och silver. Pelarna vridna med vinrankor. Ovan står en inskription I Kor. vers 7. Nedersta inskriptionen: Guds Heliga namn till ära och detta Herrens tempel till Prydnad är denna altartavla förfärdigad år 1746. Dåvarande kyrkoherde välborne och höglärde h:r Magister Gustaf Stråhlenhielm.

Vid en ommålning av kyrkans inventarier 1895 blevo såväl altare som predikstol ommålade. Vid restaureringen 1952 framtogs den ursprungliga målningen å predikstolen med dess inscription å gammalsvenska. Framtill 1952 fanns å predikstolen inskriptionen: "Saliga äro de som höra Guds ord och gömma det." Altaruppsatsen ursprungliga färger framtogs 1970 vid en renovering som utfördes av konservator Albert Eriksson, Arlöv. Kostnaden för arbetets utförande bestreds av en fd. församlingsbo lantbr. Gunnar Svensson, Pilegården, Åsumtorp. Kyrkan fick sin första orgel 1877 till 1/3 bekostad av husmannen Bengt Thuveesson, Äspinge, byggdes av C.A. Johansson, Hovmantorp, blev senare ombyggd 1896 av S Molander, Göteborg. 7 stämmor 1 manual. I samband med anskaffning av nuvarande orgel revs den gamla läktaren och en ny något mindre läktare uppfördes 1962.

Kyrkans storklocka är gjuten 1808 av J. H. Fries, Kristianstad och den lilla klockan är gjuten 1762 av Andreas Wetterholtz, Malmö. Ett triumfkrusifix som tillhört Äspinge kyrka överfördes till Historiska Museet i Lund år 1952. Ett vackert processionskors tillhörigt Äspinge kyrka har sedan slutet av förra seklet varit förvarat å Historiska Museet i Lund. Kyrkan fick sin första mässkrud år 1926 som gåva från Satskerups Sjöförening. Den ljuskronan som hänger längst fram i kyrkan skänktes till kyrkan 1894 av dåvarande ägaren till Södergård Anders Åberg. Den andra ljuskronan skänktes till kyrkan av Äspinge sjöförening.

Före den senaste restaureringen användes den södra delen av vapenhuset som vedupplag för den ved som användes för uppvärmning av kyrkan.

År 1948 uppfördes kyrkans bårhus av byggmästare Henning Sörensson, Hörby. Invigningen förrättades av dåvarande kontraktsprosten Nils Ahle, Ö. Ströö.

Kyrkans ekonomihus som från början även inrymde s.k. "hållstall" uppfördes 1939. Tidigare hade de lantbrukare som färdades till kyrkan med hästskjuts fått ställa in sina hästar å de gårdar som låg närmast kyrkan. Så länge prästen färdades med hästskjuts mellan Fulltofta och Äspinge fanns det ett särskilt stall å löneboställets östra gavel. Det ålåg arrendatorn av lönebostället i Fulltofta att skjutsa för prästen på hans tjänsteresor. Denna skjutsning upphörde i början på 1920-talet då dåvarande kyrkoherden Emil Lundblad själv skaffa bil.

Församlingens äldsta kyrkogård har med all säkerhet tillkommit samtidigt med kyrkan och här har många generationer fått sitt sista vilorum. Enligt uppgift av en sen många år avliden församlingsbo. Lät man när kyrkogården var helt utnyttjad plöja och jämna den på nytt, varefter man börja med nya gravsättningar. Så skedde någon gång på 1830-talet. För att man någorlunda skulle kunna ange anhörigas gravställe gjorde man märken i kyrkans rappning innan kyrkogården plöjdes upp.

Vid kyrkostämma år 1889 beslöts att anlägga ny kyrkogård å den s.k. "klockarefästan" eller den plats där den gamla klockaregården legat. Denna innehades på arrende av Christian Carparsson fader till sedemera kyrkovaktmästaren Nils Kristiansson, Äspinge som år 1888 antogs till kyrkovaktmästare i Äspinge sedan han inlämnat lägsta anbudet å tjänsten 35:-kr per år. Först år 1907 anlades gräsmatter å denna kyrkogård. Kyrkostämman hade beslutat att den nya kyrkogården i norr skulle gränsa intill skoltomten. Men detta godkändes inte av dåvarande provinsialläkaren i Hörby.

Den nyaste kyrkogården i Äspinge invigdes sommaren 1932 å dåvarande kyrkoherden Arvid Bengtsson.

I det gamla löneboställets boningshus som revs 1960 fanns ett rum å norra gaveln som inrymde den s.k. "prästkammaren". Rummet användes under den tid prästen färdades med hästskjuts och skulle under vintertid vara uppvärmt genom arrendatorns försorg. Här tog prästen emot anmälningar betr. dop, vigsel och begravning. Innan kyrkan år 1891 fick kaminuppvärmning förrättades dopen här under vintertiden. I denna kammar hängde även prästkappan.

Å kyrkans tornvind förvaras en gammal likbår samt delar av en baldakin som suttit över predikstolen. I samband med restaureringen 1952 borttogs den s.k. "klockarestolen" som var placerad längst fram vid kvinnosidan. Från denna stol ledde klockaren församlingssången tills kyrkan fått sin första orgel.

Då våra borgerliga kommuner tillkom i samband med 1862 års kommunalreform fick kyrkostämman även i fortsättningen utöva beslutanderätten betr. folkskoleundervisningen underhåll av kyrkor, skolor och tjänstebostäder, vården av kyrkans egendomar hållande av kyrkogården, samt i lönefrågor betr. prästerskap, skollärare och kyrkobetjäning. Prästen var självskriven ordförande i såväl kyrkoråd som kyrkostämma. Självskrivenheten för prästen att vara ordf. i kyrkostämman upphörde 1930 då kyrkovården Nils Persson, Äspinge nr 9 utsågs till ordf. i kyrkostämman, han efterträddes av kyrkovården Gustaf Emmertz, Satsrup som i sin tur efterträddes av kyrkoherde Bernt Larsson, Fulltofta, som innehade uppdraget till utgången av år 1962. Nya bestämmelser i församlingsstyrelselagen som föreskrev att kyrkostämmans ordf. skulle vara röstberättigad i församlingen gjorde att kyrkoherde Larsson fick lämna uppdraget. Som ny ordf. i kyrkostämman valdes Nils Jönsson Gammalstorp som innehade uppdraget tills kyrkofullmäktige infördes den 1/1 1969.

Den första kommunalstämman med Äspinge församling hölls den 15 febr. 1863 under ordförandeskap av hemmansägaren Nils Nilsson, Ö Espinge. Sedemera såväl landstingsman som riksdagsman i andra kammaren. Stämman hade utlysts på anmodan av församlingens dåvarande kyrkoherde P.P. Welinder. Bland de ärenden som voro föremål för behandling å stämmorna på den tiden kan nämnas följande: Besluta betr. godkännande av avkortningslängd å kronoskatter, besluta att kommunalstyrelsen skall utöva kontroll betr. lagningen av såväl "prästavägen" som övriga vägar inom socknen, godkännande av skjutslista och ersättning för "kronoskjuts" betr. transport av ammunition från Hörby till Tvedöra, granskning och godkännande av fyrktals- och debiteringslängderna, godkänna utgifts- och inkomstförshyrt för nästkommande år, besluta betr. fattighjonens underhåll. Även som att företaga föreskrivna val såsom: utse en person att biträda vid uppgörande av priskurant till ledning för årets markegångställning, val av ombud för socknen att närvara vid bolagsstämma med Färs och Frosta häraders brandstödsbolag, välja ledamöter och ordf. i sockens brandstodskommitté, välja ledamöter i taxeringskommittén som höll sina sammanträden å Hörby gästgivaregård, utse ombud att närvara vid stämma med brobyggnadsskyldige å såväl Långebro som Getinge bro, välja elektor att delta i val av landstingsman. Val av ledamöter och suppl. i kommunstyrelsen samt revisorer. Val av nämndeman och kronofjärdingsman. Val av snöplogsfogdar. Val av riksdagsman för Frosta Härad valkrets förrättades vart 3:e år i varje socken med kommunalstämmans ordf. som valförrättare. Antalet kommunalstämmor per år var många, i regel hölls det en stämma varje månad. Sedan stämmoprotokollen justerats upplästes desamma från predikstolen i kyrkan söndagen efter det justering ägt rum.

Fjärdingsmän i Äspinge socken: Anders Jönsson, Stavröd valdes till fjärdingsman 1926 med 41 röster, närmast i röstetal var Olander Nilsson, Äspinge med 25 röster. Lön per år 250:-

Per Andersson, Espinge 2 valdes år 1897 för en tid av fem år mot en årlig ersättning av 40:- kr. Valet skedde efter omröstning. Per Andersson erhöll 886 röster och fd fjärdingsman Carl Hall, Espinge erhöll 453 röster. Per Anderssons lön höjdes till 50:- kr år 1902. En ytterligare höjning skedde 1906 med 25:- till 75:- kr per år. Per Andersson omvaldes 1916 för en tid av fem år mot en årlig lön av 140:- kr. Per Andersson omvald för 5 år till 1/1 1927 årlig lön 200:-

1902 Beslöts att i ortstidningen Hörby Posten införa kungörelse ang. kommunalstämmorna.

Den 9 april 1905 hölls gemensam kommunalstämma med Ö Espinge och Svensköp socken för val av nämndeman. Efter verkställd omröstning erhöll kom.ordf. Per Jönsson, Månsköp 28 röster och lantbr. Sven Johnsson, Äspinge 16 röster och kronoarrendatorn Per Persson, Äspinge nr 2 4 röster.

Det av godtemplarna Nils Persson, Per Wallin och Per Isaksson i Ö. Espinge såsom ombud för Godtemplarlogen "Skogsliljan" begärde anslaget av 50:- kr för anordnande av föreläsningar i nykterhetsfrågor avslogs efter votering vid kommunalstämman 1905. 15 personer röstade för bifall och 22 personer för avslag.

Anders Persson i Satsrup lämnade uppdraget som ledamot och viceordf. i nämnden 1907.

Beslöts anskaffa valurna av koppar samt valskärmar 2 st vid stämma 20/3 1910

Per Jönsson, Månsköp avgick på egen begäran som ordf. i nämnd och stämma i dec. 1910

Nämndmansval med Äspinge och Svensköp socknar den 14 juni 1911 i Äspinge skola. Till ny nämndeman valdes N.A. Hagert i Kilhult med 73 röster. Förutvarande nämndemannen Per Jönsson, Månsköp erhöll 54 röster och Per Persson, Stavröd 6 röster

Vid stämma 14/12 1911 valdes efter votering till ledamot och viceordf i kommunalnämnd och stämma lantbr. Ola Isaksson, Satsrup

Arvodet till kommunalordf. höjdes från 75: kr till 200:- den 19 dec 1914

Arvodet till pensionsnämndsordf. bestämdes till 75:- vid samma stämma

Den första fattigvårdsstyrelsen valdes dec. 1918 och bestod av fem ledamöter och 3 suppl.

Nämndmansval i Äspinge den 19 dec 1920 för Äspinge och Svensköps socknar: Vid votering erhöll nämndeman N.A. Hagert, Kilhult 129 röster, hemmansägaren Johan Persson, Stavröd erhöll 77 röster och lantbr. Per Nilsson, Satsrup 29 röster

Den första barnavårdsnämnden valdes 1925

Skolväsendet.

Från byskola till grundskola

av Nils Jönsson, Gammalstorp

År 1839 fanns det i rikets 2.308 socknar 1.009 fasta skolor med 1.030 lärare samt 377 ambulera skolor med 507 lärare. Skolor saknades således helt i 1211 socknar. 1842 års folkskolestadgar fastslog, att minst en skola skulle finnas i varje socken, dock fick två eller flera socknar inom samma pastorat förena sig om en gemensam skola. Lärarna skulle var utexaminerade från seminarium. Det blev socknars uppgift att tillhandahålla lokal för skolan, avlöna lärare och ordna med bostad och bränsle för densamme. Även vissa naturaförmåner. Folkskolestadgan innehöll vidare bestämmelserna, att barns skolgång inte fick uppskjutas till längre än 9:e levnadsåret och att lärare skulle var anställda samt folkskolorna inrättade fem år efter författningens utfärdande. Bestämmelserna om utexaminerade lärare kom på grund av dålig förberedelse att spela liten roll. Det blev en lång tid framöver så att lärarna i folkskolan i stor utsträckning utgjordes av pensionerade knektar, som "ställde sig billiga i drift." År 1859 var antalet examinerade folkskollärare 2.792 och oexaminerade 1.489. Folkskolan kompletterades 1858 med småskolan och folkskoleinspektionen. I 1882 års förnyade folkskolestadga fastställdes att skolgången skulle pågå från barnets sjunde tills det fjortonde levnadsår. Men med rätt för den som dessförinnan inhämtat erforderliga kunskaper att sluta tidigare. De skolformer som skapades enl. 1919 års undervisningsplan innebar för Äspinge sockens vidkommande att Äspinge skola blev en B2 skola (folkskolestadiet bildar en och småskolestadiet en avdelning) Satsrerups och Benarps skolor blevo båda B3 skolor med endast en avd. för gemensam små- och folkskola. För Satsrerups del upphörde denna skolform 1931 då den nya skolan byggdes och då blev skolformen B2 eller samma som i Äspinge. Socken var från början indelad i två skolrotar. Den ena skolroten omfatta Äspinge, Stavröd, Gammalstorp och Månsköp samt Benarp. Den andra roten omfatta Satsrerup, Kyle, Kylestorp och Råset. Sedan Benarps tillkommit kom att till denna skolrote höra Månsköp och Råset samt östra delen av Benarpsby

Vid kyrkostämma med Ö. Espinge församling den 16 juni 1861 beslöts uppföra en ny skola i Ö. Espinge istället för "den gamla och otillräckliga". Vid kyrkostämma den 10 febr. 1862 beslöt man att för ändamålet upptaga ett lån å 2.000 riksdaler riksmünt i Frosta Härads Sparbank. Vid samma stämma utsågs en byggnadsdirektion att handhava byggnationen. Till ledamöter i densamma utsågs kyrkovärdarna Nils Nilsson, Ö. Espinge och Nils Mårtensson, Benarp samt åboarna Ola Olsson, Espinge Jöns Hansson, Månsköp och Lars Olsson, Stavröd. Åboarna Nils Mårtensson, Benarp och Jöns Hansson, Månsköp fingo stämmans uppdrag att inköpa timmer, dörrar och fönster till den nya skola. Bönderna inom skolroten skulle tillhandahålla takhalm. Vid en kyrkostämma 1888 beslöt man att lägga nytt halmtak å Espinge folkskola. Den förste läraren i den nya skolan blev folkskollärare A Åkesson som var folkskollärare i Ö. Espinge under åren 1854 - 1896. Sedan folkskollärare Åkesson lämnat sin tjänst lät han uppföra den bostadsfastighet som nu äges av Edvin Lindeborg, där han bodde till sin död. Efter lärare Åkessons avgång blev det en förenad kantors- och folkskolläraretjänst i Äspinge. Till innehavare av denna tjänst utsågs kantor Karl Olof Malmberg född i Gualöv den 6/1 1867. Malmberg innehade tjänsten till 1900 då han avflytta till Hammarby och sedan till Spånga. Efter teologiska studier blev Carl Malmberg år 1909 prästvigd för ärkestiftet och tjänstgjorde som präst i detta stift till 1939 då han avgick som emerites. Malmberg avled den 4/5 1953. Malmbergs efterträdare som lärare och kantor blev Bror Otto Johansson från Hulterstad på Öland.

Kantor Johansson hade först sökt tjänsten men sedan återtagit sin ansökan. Då Johansson var ensam sökande till tjänsten, beslöt kyrkostämman ge lantbr. Anders Persson, Satserup i uppdrag att resa till Öland och försöka övertala kantor Johansson att stå kvar som sökande. Övertalningsförsöket lyckades på vilkor att församlingen skulle svara för flyttningskostnaden för 4 personer 159:- kr från Öland till Espinge. Kantor Johansson tillträdde sin tjänst i Espinge den 17 januari 1901. Kantor Johansson stanna tyvärr inte länge i Espinge, redan den 21 nov. 1902 blev han vald till kantor och folkskollärare i Mörrum.

Från ett kyrko- och skolrådsprotokoll dec. 1902 omtalas att ordf. kyrkoherden J. P. Cruce gjort förfrågan hos dåvarande rektorn för Lunds folkskollärareseminarium Peter Wingren om erhållande av en duglig och skicklig vikarie. Varvid rektor Wingren förordade nyexaminerade folkskolläraren Nils Berner från Häglinge församling. Berner antogs som vikarie å båda tjänsterna den 11/1 1903 och blev sedan ordinarie och verksam här till sin död hösten 1940. Som ny kantor och lärare valdes Folke Engqvist, Hällby som innehade tjänsten 1 år varefter han avflytta till Görslöv. År 1899 uppfördes småskolan i Äspinge av byggmästare Tall i Benarp. Innan undervisades småskolbarnen i det stora rummet i kantor E. Olgårds bostad. Sedan småskolan byggts användes detta rum som kommunalrum. Den första lärarinnan i Espinge småskola var Bengta Persson som år 1899 efterträddes av Hulda Wittlander som innehade tjänsten till sin pensionering 1939. År 1885 beslöt man införa kvinnlig slöjd i Äspinge.

Den första fasta skolan i Satserup var en i av församlingen förhyrd lokal i folkskollärare Nils Olssons, bostadshus. Här hölls skola till den 1 nov. 1893 då den nya skolan i Satserup togs i bruk. Den uppfördes av byggmästare P. Österlund i Hörby efter avgivet anbud å kr. 2.875. Folkskollärare Nils Olsson som var född den 20 april 1833 valdes till lärare i Satserup den 15/7 1853. Och innehade sin tjänst till 1893. Som vikarie å läraretjänsten anställdes då folkskolläraren Lovén, Gislöv. Lovén var verksam som lärare såväl i den förhyrda som i den nya skolan. Vid kyrkostämma den 11 febr. 1895 företogs val av folkskollärare till Satserups nya skola. Varvid den i första förslagsrummet uppförde folkskolläraren Johan Peter Gullberg från Skåne-Ask valdes med 25 röster. Folkskollärare Gullberg lämna sin tjänst i Satserup redan 1897 och avflytta till Höganäs. Som vikarie å tjänsten anställdes folkskolläraren Johan Magnus Rosberg som å kyrkostämma den 7 aug. 1898 valdes till ordinarie folkskollärare. Folkskollärare Rosberg var lärare i Satserup till sin pensionering i dec. 1933. Och efterträddes senare av folkskollärare Sven Ekvall, Vejbystrand som 1944 avflytta till Perstorp. När den numera nedlagda skolan uppfördes 1931 inrättades en småskollärarinnetjänst vid denna skola. Denna tjänst tillsattes genom förflyttning av dåvarande lärarinnan i Benarp fröken Anna Johnsson som efter något år efterträddes av fröken Blenda Ljung, Malmö, vilken i sin tur efterträddes av fru Ruth Vikström.

Vid kyrkostämma år 1893 beslöts upptaga ett lån å 6.000:- i Frosta Härads Sparbank för uppförande av nya skolor i såväl Satserup som Benarp. Beslutet om uppförande av Satserups och Benarps skolor hade föregåtts av flera års stridigheter och med många överklagade stämmobeslut. Vid kyrkostämma den 31 okt. 1890 blev det beslutat att folkskolan i Äspinge skulle bli småskola och nya småskolor skulle uppföras i Satserup och Benarp. I stället för Äspinge folkskola skulle en ny folkskola byggas "någorlunda mitt i socknen." Detta stämmobeslut blev överklagat i en till Lunds domkapitel ställd besvärsskrivelse av den 5 dec. 1890 som var undertecknad av nära 80-talet församlingsbor. Stämmobeslutet blev senare upphävt av domkapitlet.

Den första lärarinnan vid Benarps skola var fröken Elna Olsson som avgick från sin tjänst 1906 på grund av sjukdom och då efterträddes av fröken Anna Johnsson från Lilla Harrie som var innehavare av tjänsten tills hon erhöll transport till den nya småskolläraretjänsten i Satsrup år 1932. Då hon efterträddes av fru Gerda Jönsson som innehade tjänsten till sin pensionering år 1967 då också skolan blev nerlagd och senare försäld.

Från och med vårterminen 1973 nedlades undervisningen vid såväl Satsrups som Äspinge skolor. Satsrups skola blev kvar i Hörby kommuns ägo och förvaltas numera av fritidsnämnden. Äspinge skolor försåldes till Äspinge församling hösten 1973 för en köpeskilling av 25.000:- och har sedan ombyggt till församlingshem.

Från o. m. höstterminen 1973 undervisas skolbarnen på låg- och mellanstadiet i Svensköps skola. Medan eleverna på högstadiet erhåller sin undervisning i Hörby.

Folkskoleinspektörer i gången tid.

Den först kände skolinspektören var den av såväl lärare som barn fruktade fil. dr. Johan Ambrosius som var verksam som inspektör på 1860 och 1870 talet. Hans efterträdare blev dåvarande kyrkoherden Evald Lundegård i Hörby som var skolinspektör åren 1882 - 1886. Inspektionsområdet omfattade på den tiden Frosta - Färs - Ö. och V. Göinge, Gärds och Willandskontrakt. Lundegård var som inspektör duglig och energisk och en allmän uppryckning av folkskoleväsendet skedde. Under åren 1891 - 1899 var dåvarande 1:e stadskommistern Olof Segerberg i Lund folkskoleinspektör. Hans inspektörstid sammanföll med den stora skolstriden i Äspinge. Och många voro de skolrådssammanträden och kyrkostämmor som förekommo under denna tid och vid vilka folkskoleinspektör Segerberg var närvarande. Segerberg efterträddes som folkskoleinspektör av fil.dr. Nils Larsson vid folkskoleseminariet i Lund. Känd som utgivare av läroböcker i matematik (Larsson o Lundahls exempelsamling). Dr. Larsson efterträddes som inspektör år 1919 av folkskoleinspektör Albert Thorell, Eslöv, bördig från Höörs församling. Folkskoleinspektör Thorell innehade sin tjänst till mitten av 1930 talet då han efterträddes av folkskoleinspektör Ernst Nilsson, Hälsingborg. Tidigare verksam i norrland men född i Timan i Hörby socken. Ernst Nilsson innehade tjänsten som folkskoleinspektör tills sin pensionering och fick som efterträdare folkskoleinspektör Östen Persson bördig från Askeröd.

Fattigvård och åldringvård.

av Nils Jönsson, Gammelstorp

Vårt lands första egentliga fattigvårdslag tillkom i och med "Kongl. Maj:ts Nådiga förordning ang. fattigvården i Riket den 25 maj 1847" vilken bl.a. ålade" varje socken å landet och varje stad "att lemna nödortvrig vård och försörjning" åt dem av sina medlemmar som på grund av bristande arbetsförmåga och i avsaknad av andra medel till uppehållet inte kunde försörja sig. Genom en förordning 1853 stadgades "att om någon intogs i fattighus eller till full försörjning" skulle alla personers ägodelar tillfalla fattigvården.

Fattighjonens lott var samnerligen inte avundsvärd. Såväl ung som gammal som behövde vård eller försörjning blev i realiteten livegen och rättslös. Åldringar såväl som barn utackorderades vid offentliga auktioner till den lägstbjudande. 1871 års fattigvårdsförordning gav varje socken rätt att ordna sin fattigvård på det sätt, som passade orten bäst. Eftersom det inte fanns möjlighet för den sökande att klaga över vägrad hjälp är det uppenbart att godtycket många gånger kom att regera. Den utformning som fattigvårdslagstiftningen fick enligt 1871 års förordning kom att i relativt oförändrat skick bibehållas till den 1 jan. 1919, då lagen om fattigvården av den 14 juni 1918 trädde i kraft. Den nya lagen innebar en betydande humanisering av fattigvårdslagstiftningen. Den s.k. rotegången och bortauktioneringen förbjöds. Möjlighet att anföra besvär hos länsstyrelsen över bl.a. annat behandlingen på fattigvårdsanstalt infördes. Den statliga uppsikten över den kommunala fattigvården förstärktes genom att särskilda fattigvårdskonsulenter anställdes vid länsstyrelserna. Vid 1955 års riksdag antogs ny lag om socialhjälp som trädde i kraft den 1 januari 1957. Fattigvårdsstyrelserna blevo ersatta av socialnämnder. Och ålderdomshemmens karaktär av fattigvårdsanstalter upphörde. Åldringvårdens innehåll och former har under detta århundradet undergått genomgripande förändringar. Försörjningsproblemet är inte längre det största bekymret för åldringen idag. Under överskådlig framtid kommer huvudproblemet istället - liksom förhållandet är idag - att vara, hur samhället skall kunna trygga åldringens behov av kvalificerad sjukvård och tillsyn, när de inte längre, ens med hjälp i hemmet kan klara sig själva.

Från ett kommunalstämmoprotokoll av den 7 mars 1868 inhämtas att kostdagar beviljades tre barn från Espinge, med en dag på varje 1/8 mantal och att barnen får kostdagar såväl söndagar som sökendagar under skoltiden.

Från stämma den 24/1 1869:

Tvenne barn från Benarp beviljades understöd med vardera 8 öre för varje dag de besökte skolan. En gosse från samma by beviljades 25 öre för varje vecka i understöd under konfirmationstiden.

Från stämma den 12 dec. 1870:

Protokoll hållet vid auktion å nedanskrivne fattighjons underhåll för nästkommande år. Tiden för underhållen räknas från den 2 nästa januari till samma tid 1872. Och skola fattighjonen under denna tid underhållas försvarligt med kläder och föda och skola barnen begagna skolan under den för dem enligt skolans ordning föreskrivna tiden. Ersättning utbetalas efter samma ordning som för de övriga fattiga. På dessa vilkor uppropades nedannämndas underhåll nämligen - - - - -

I olika stämmoprotokoll från 1870 till sekelskiftet omnämnes ofta fattighuset i Äspinge. Detta hus var beläget å löneboställets mark väster om fd. Albert Holmgrens fastighet vid korsvägen norr om nuvarande församlingshemmet.

Från stämma den 24/5 1894: Åt fattighjonet gamla - - - - beviljades en förhöjning från 3:33 i månaden till 4:- kr i månaden fr.o.m. 1 juni i år.

Kommunalstämma 24/9 1916: Fattighjonet - - - - hade begärt att en dyna måtte anskaffas åt henne. Detta ärende uppsköts till ordinarie stämman i oktober och uppdrogs åt kommunalnämndsledamoten - - - - att utröna om hon verkligen är i behov härav.

Sista gången fattigvårdsstyrelsen infordrat anbud å vård och underhåll av understödstagare var vid kommunalstämman den 23 dec. 1918. Vid samma stämma utsågs också en särskild fattigvårdsstyrelse om 5 ledamöter och 3 suppl. Den förste ordföranden i fattigvårdsstyrelsen blev hemmansäg. Per Ohlsson i Benarp som år 1926 efterträddes av byggmästare Nils Jönsson i Satserup som innehade uppdraget tills Äspinge kommun år 1952 uppgick i Ö. Frosta storkommun.

Vid kommunalstämma den 30 okt. 1929 redogjorde fattigvårdsstyrelsens ordf. Nils Jönsson Satserup för läget i ålderdomshemsfrågan och framlade för stämman ett förslag om ordnande av densamme. Sålunda, att Äspinge socken skulle i detta hänseende ingå kommunalförbund med socknarna Fulltofta och Södra Rörum på de villkor som av Fulltofta kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse föreslagits och av fattigvårdsstyrelsens ordf. i S. Rörum biträtts. Förslaget innehöll följande grundbestämmelser:

1. Fulltofta nuvarande ålderdomshem med inventarier inlöses efter en värdering av 10.000:- kr och repareras och användes i enligt med förslag av byggmästare W. Liljenberg i Hörby för omkring 5.000:- kr. Dessa båda summor fördelas lika mellan alla tre kommunerna.
2. Föreståndarinnans kontanta lön delas likaledes lika mellan de tre kommunerna.
3. Alla övriga omkostnader fördelas i proportion efter antalet pensionärer från respektive socknar.

Enligt dessa grunder beslöt man bilda kommunalförbund för ett gemensamt ålderdomshem. Kommunalförbundet upplöstes vid kommunsammansläggningen 1952. Hagadals ålderdomshem uppfördes år 1960 och i dec. 1973 invigdes det nya åldringscentrat Källhaga.

Järnvägar och övriga kommunikationer.

av Nils Jönsson, Gammelstorp

Första gången frågan om aktieteckning och bidrag till en projekterad och utstakad "jernbana" var uppe till behandling vid kommunalstämma i Äspinge var den 25 nov. 1876. Då förslag förelåg om byggande av jernbana från Bonåkra över Hörby till Höör med anslutning till stambanan. Nämda förslag vann ej stämmans bifall enär Hörby kommun redan avslagit framställningen om såväl aktieteckning som bidrag. Enligt företagen stakning skulle planerad jernbana gått över Espinge - Benarp - Svensköp och vidare mot Degeberga. Nästa gång frågan om aktieteckning och delägareskap i järnväg var föromål för behandling å stämma var vid kommunalstämma den 25 juli 1881. Då inbjudan förelåg om att kommunen "vore sinnad att som delägare ingå i bolag för anläggning av Ångspårväg emellan Hörby - Höör. Vid stämman yrkades dels 100 kronor per aktie eller 10.000:- kr, dels framställdes yrkande om avslag. Efter verkställd omröstning avgavs 1405 röster för bifall och 1431 för avslag, varför frågan förföll. Detta stämmobeslut blev emellertid överklagat av 45 personer hos länsstyrelsen som upphävde det tidigare fattade beslutet och återförvisade ärendet till stämman för ny behandling. En ny stämma den 10 oktober 1881 ansåg "att nämnda bana icke är till någon nytta eller fördel för Ö. Espinge socken". Det synes som de mera bemedlade i Espinge församling skulle vilja tvinga de minder bemedlade till onödiga utgifter som de aldrig skulle få någon nytta av. Det är lofligt för och en att teckna aktier inämnda järnväg. Vid verkställd votering avgavs 3149 fyrkar för bifall till aktieteckningen och 401 fyrkar för avslag. Till att teckna ovanstående antal aktier utsågs kom.ordf. Nils Andersson i Månsköp. Även detta stämmobeslut blev överklagat hos länsstyrelsen och stämma med icke klagande hölls den 13 febr. 1882. Länsstyrelsen lämnade besvären utan bifall.

Vid kommunalstämma den 6 april 1885 förelåg inbjudan för teckning av aktier för byggande av järnväg alternativt Hörby - Tollarp eller Hörby - Everöd. För företagets genomförande förutsattes att Espinge kommun tecknar aktier för 13.000:- kronor. Då nu nämnda inbjudan blivit för stämman uppläst och frågan blivit framställd huruvida församlingen ville teckna aktier för någon av de föreslagna linjerna och om det ansågs nödvändigt av en "sammanbindningsbana" mellan Gärds och Höör - Hörby järnväg, svarades av ett flertal, att en sammanbindningsbana vore nödvändig och att Espinge kommun borde teckna aktier för norra linjen å 10.000:-. Någon yrkade rent avslag å båda linjerna och ansågo att Espinge kommun vore alldeles tillräckligt betungad av kommunala utskylder och begärde att frågan om tecknade av aktier skulle uppskjutas tillsvidare. En längre diskussion uppstod, hvarvid begärdes omröstning som utföll på så sätt att för bifall avgäves 2491 fyrkar och för avslag 782 fyrkar. Att teckna ovannämnda antal aktier utsågs kom.ordf. Nils Andersson, Månsköp.

Utdrag ur stämmoprotokoll den 6 mars 1887: § 2

Till styrelsen för Hörby- Tollarp Jernvägsaktiebolag eller order betala Ö. Espinge kommun i enlighet med vid kommunalstämma den 6 april 1885 fattat beslut och av Kungl. Maj:t genom nådig resolution den 31 juli 1885 fastställda beslut 10.000 kronor i guldmynt utgörande beloppet av de å kommunens vägnar teknade aktier i bolaget sålunda att intill dess kapital och ränta varda tillfullo gulden årligen å föreskrivna beloppet erlægga 6 1/4 % av vilken inbetalning beräknas ränta efter 5 % om året, å det vid varje likvid gulden kapitalbeloppet. Och återstoden gottgöres kommunen såsom kapitalavbetalning. Skola de årliga inbetalningarna utan särskild anmaning verkställas hos styrelsen eller dess rättsinnehavare. Första inbetalningen den 1 april 1888 och de följande sist den 1 april hvarje år, vid påföljd därest sådant icke fullgöres att ränta med en halv procent i månaden skall av kommunen erläggas å det till betalning förfallna beloppet. Intill det summan varder tillfullo guldet, och derest en sådan likvid dröjer längre än sex månader utöver den sålunda bestämda tiden. Styrelsen eller dess rättsinnehavare äger återfordra lånets hela återstående belopp såväl till kapital som ränta inom ett år efter uppsägningen. Sålunda bekommen, hvilket allt härmed å Östra Espinge vägnar, och enligt dess uppdrag, försäkras
Månsköp den 6 mars 1887
Nils Andersson

Utdrag ur protokoll fört vid kommunalstämman den 22 mars 1890:

§ 7.

Som det till allmänhetens kännedom kommit att Espinge Jernvägsstation skulle förändras så att tjänstgöringen skulle bestridas av en kvinnsperson istället för en karperson. Hade åtskilliga personer inkommet begäran att församlingen måtte komma i tillfälle deröver yttra sig, i följd hvaraf detta ärende blivit pålyst. Och då detta föredrogs ansåg stämmens närvarande ledamöter enhälligt denna indragning vara i hög grad obillig, då stationen hit intills lämnat större inkomst än någon av de övriga stationerna på linjen, och vill genom utdrags överlämnande till styrelsen för Hörby - Tollarps jernväg hava detta framhållit. Förändringen medför för trafikerande mycket stor olägenhet. Finns karperson vid avlämning eller hemtning av gods, hjälper denne budet vid av- och pålastning, hvilket ej kan ske om kvinnsperson skulle tjänstgöra utan måste trafikerande då alltid använda äldre personer hvilket yngre kunde utföra. Hvarför församlingen dels såsom aktietecknare gemensamt och dels såsom enskild på det bestämdaste motsätter sig stationens förändring. Uppdrogs åt stämmans ordförande att tillsända styrelsen för Hörby - Tollarps Jernväg utdrag av detta protokoll.

Stämman den 25 juni 1893: § 4 Som ombud att övervara Hörby-Tollarps Jernvägsaktiebolags bolagsstämma å Tollarps station den 4 juli 1893 kl. 12 på dagen valdes lantbr. Sven Johnsson i Ö. Espinge.

Stämman den 26 maj 1895: 3 Som ombud att å församlingens vägnar övervara Höör-Hörby Jernvägs bolagsstämma å Hörby Jernvägshotell onsdagen den 29 maj 1895 utsågs lantbr. Ola Mårtensson i Stavrod.

Stämman den 24 mars 1907: 3 På förslag av kommunalnämnden beslutades enhälligt att ingå till Östra Skånes Jernvägsstyrelse AB. med en vördsam anhållan att passagerare-tågen å linjen Eslöv-Tollarp finge stanna vid Espinge station för passagerares av- och påstigning.

Stämman den 19/3 1911: § 8
Ang. kommunens jernvägs lån beslöts efter en längre diskussion, att ordföranden skulle förfråga sig hos Kungl. Statskontoret om kommunen fick betala in sitt lån där, om så vore skulle ny stämman utlysas för behandling av ärendet.

Stämman den 28 juni 1911: § 2
Stämman beslöt uppsäga sitt lån hos Statens Jernvägars pensionsinrättning för såvida Kungl. Statskontoret det medger och skall kommunalnämnden dessförinnan göra sig underrättad om villkoren för nytt lån hos Frosta Härads Sparbank.

Stämman den 23 juli 1911: § 3
Med anledning av att kommunen enl. stämmobeslut den 28 sistlidne juni uppsagt sina jernvägs lån till Statens Jernvägars Änke och pupillkassa. Beslöt kommunen på stämman denna dag, att till gäldande av nämnda lån i Frosta Härads Sparbank i Hörby upptaga ett lån å 4.500:- kronor att amorteras med 1/20 del årligen.

Stämman den 26 januari 1919: § 2
Stämman var denna dag utlyst för behandling av väckt förslag att ingå till styrelsen för Östra Skånes jernvägar med vördsam anhållan att persontågen måtte få stanna vid Äspinge Station, då resande finnes som vilja på eller avstiga.

§ 3

Sedan de talrikt församlade stämmodeltagarna diskuterat frågan, beslöts att ingå till styrelsen för Östra Skånes Jernvägar med en så lydande skrivelse: Östra Äspinge kommun vars medlemmar äro talrikt församlade å stämma med anledning av persontrafikförhållanderna vid Äspinge station. Får härmed vördsamt framställa ett önskemål beträffande dessa förhållande tungt vilat fortfarande på kommunens skattedragare. De skulder kommunen åsamkat sig genom att teckna aktier i jernvägen, så mycket mer vågar den därför framställa de blygsamma som här nedan angives. Som framgår av bilagda karta sträcker sig trafikområdet kring Äspinge Station till största delen av Ö. Äspinge kommun och stora delar av angränsande kommuner. Visserligen finns det en station inom socknen där tågen stannar, nämligen Satserup men denna ligger ju i utkanten och kan ej med fördel användas av den övriga delen av socknens invånare. Att Äspinge station är medelpunkten för ett ganska stort område framgår jämväl av den jämförelsevis lifliga och ganska omfattande godstrafiken. På grund häraf såväl som också med tanke på den stora betydelse i kulturellt som i ekonomiskt hänseende som en god förbindelse med större orter har för ett samhälle så vågar Äspinge kommun härmed anhålla att persontågen måtte få göra uppehåll vid Äspinge station då resande finnes som vilja på eller avstiga. Skulle det förnärvarande vara omöjligt att få alla tågen att stanna. Så uttalar stämman den önskan att åtminstone tågen nr 56 det tåg som före indragningen stannade och tåg nr 52, samt om möjligt även tåg nr 53 finge stanna.

§ 4

Beslöts uppdrag åt tre personer att uppvakta Herrar Styrelsens ordf, verkställande direktören, samt trafikchefen för att närmare klarlägga kommunens önskemål. Utsedda härtill blevo handl. Axel Lijedahl, Äspinge, kantor Nils Berner, Äspinge samt kom.ordf. Martin Bengtsson, Stavröd.

Stämman den 8 nov. 1936: Stämman beslöt med anledning av de genom tidtabellsändringen sistlidne vår försämrade kommunikationsförhållanden för särskilt kommunens östra del, hos vederbörande järnvägsförvaltning påtala detta och söka utverka att uppehållen för tåg nr 53 och 56 vid Satserups station måtte återinföras. Eller att i stället genom järnvägsförvaltningens försorg måtte anordnas busstrafik mellan Satserups station och Hörby. Till att uppvakta järnvägsförvaltningen i ärendet utsågs nämndeman Martin Nilsson, disponent Sigfrid Persson och folkskollärare Sven Ekvall, Satserup.

Efter kriget sedan biltrafiken åter kommit igång fortsatte antalet resande att minska. Detta hade till följd att antalet persontåg reducerades som medförde att servicen till allmänheten blev allt sämre. De sista åren före järnvägstrafikens totala nedläggning skedde all personbefordran med rälsbuss. Tills all järnvägstrafik helt upphörde den 28 maj 1961 å bandelen Tollarp-Hörby. Järnvägstrafiken å nämnda sträcka öppnades den 13 nov 1886. Å bandelen Hörby-Eslöv upphörde trafiken den 28 maj 1967 efter att ha pågått sedan den 31 maj 1897. År 1969 sedan järnvägsräls och slipers rivits upp inköpte Hörby kommun banvallen från kommungränsen i väster mot Fogdarp till kommungränsen i öster mot Törastorp. I köpet ingick bl.a stationshusen i Hörby och Osbyholm, med stationsområden, samt stationsområdena i Äspinge och Satserup. Stationshusen i såväl Äspinge som Satserup hade SJ försålt till privatpersoner före kommunens inköp av banvallen.

År 1922 erhöill chaufför Nils Andersson, Kilhult länsstyrelsens tillstånd att bedriva linjetrafik med omnibuss å sträckan Elmhult - Hörby måndagar och torsdagar. Den buss som då sattes in rymde 11 passagerare. År 1935 utökades trafiken till att omfatta alla vardagar och en ny buss inköptes som rymde 20 passagerare. År 1945 överläts trafikstillståndet till AB, Linjebuss som trafikera sträckan Degeberga-Hörby alla dagar under året tills trafiken helt upphörde. När busstrafiken börja 1922 kosta en bussbiljett Kilhult-Hörby tur o retur kr 1:60 och på sträckan Äspinge-Hörby kosta resan tur o retur 60 öre.